

QISHLOQ XO'JALIGIDA MEHNAT GIGIYENASI

*Bafojev Azizbek Husen o'g'li**Buxoro Davlat tibbiyot instituti assistenti**E-mail: azizbafojev6555@gmail.com**ORCID iD: 0009-0007-1345-1395*

Annotatsiya: Bu maqola qishloq xo'jaligi ishchilarining sog'lig'iga ta'sir etuvchi omillar, xususan, chang, karbon monoksid va shovqin darajasi haqida ma'lumot beradi. Maqolada traktor haydovchilari, sug'oruvchilar va boshqa qishloq xo'jaligi ishchilarining ish sharoitlari va ularning sog'lig'iga ta'siri haqida batafsil ma'lumot berilgan. O'zbek tilida:

Kalit so'zi: paxta yetishtirish, ishchilar sog'lig'i, mikroiklim, harorat, namlik quyosh radiatsiyasi, shaxsiy himoya vositalari, ish sharoitlari, xavfsizlik, sanitariya-gigiyena

Эта статья предоставляет информацию о факторах, влияющих на здоровье сельскохозяйственных работников, в частности, о уровнях пыли, угарного газа и шума. В статье подробно рассматриваются условия труда трактористов, оросителей и других сельскохозяйственных работников, а также влияние этих условий на их здоровье.

Ключевое слово: хлопководство, здоровье работников, микроклимат, температура, влажность, солнечная радиация, средства индивидуальной защиты, условия труда, безопасность, санитарно-гигиенические условия

This article provides information about factors affecting the health of agricultural workers, specifically dust, carbon monoxide, and noise levels. The article details the working conditions of tractor drivers, irrigators, and other agricultural workers, as well as the impact of these conditions on their health.

Keyword: cotton cultivation, workers' health, microclimate, temperature, humidity, solar radiation, personal protective equipment, working conditions, safety, sanitation and hygiene

Qishloq xo'jaligi sohasida ish joylari uchun optimal sharoitlar yaratish va ularning bajarilishini nazorat qilish juda muhimdir. Bu ishchilarning ish qobiliyatini saqlab qolishga imkon beradi, shuningdek, qishloq xo'jaligi korxonasida mehnat unumdorligining sezilarli darajada oshishiga hissa qo'shadi, bu esa barcha qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining iqtisodiy samaradorligiga ta'sir qiladi. So'nggi yillarda qishloq xo'jaligida yuqori tezlikli texnologiyalarni joriy etish bilan birga, agrosanoat majmuasi o'zining o'xshash davrini yakunladi. U yangi avlod texnologiyalaridan

foydalangan holda raqamli zonaga kirdi va O'zbekistonda qishloq xo'jaligi unumdorligini oshirishga qodir.

Agrosanoat majmuasining texnologik jarayoni bir necha bosqichlardan iborat: tuproqni tayyorlash, urug'larni kiyintirish va ekish, ko'chatlarni suyultirish, ekinlarni parvarish qilish, sug'orish, qo'nish, begona o'tlar, zararkunandalar va kasalliklarga qarshi kurash, hosilni yig'ishga tayyorlash, mashina va qo'lda yig'ish. Ekish maxsus mashinalar - ekish mashinalari yordamida kvadrat-uyali usulda amalga oshiriladi, ular traktorga osib qo'yiladi. Ekishdan oldin urug'larni kiyintirish amalga oshiriladi. Ko'chatlar paydo bo'lgandan so'ng, ekinlar suyultiriladi. Vegetatsiya davrida (may-iyul) 5-6 marta qatorlar orasida ishlov beriladi (tuproqni yumshatish). Ishning asosiy qismi o'simliklarni sug'orishdir. U butun vegetatsiya davrida amalga oshiriladi va hosil yig'ishdan 2-3 hafta oldin tugaydi.

Qishloq xo'jaligida katta miqdordagi ish begona o'tlar, zararkunandalar va kasalliklarga qarshi kurash bilan bog'liq. Buning uchun kimyoviy usul keng qo'llaniladi. May-avgust oylarida gerbitsidlar, insektisidlar, akarisidlar, sentyabrda esa defoliantlar va dessikantlar qo'llaniladi. Pestitsidlarni qo'llashni tavsiflaydigan gigiyenik xususiyatlar asosan quyidagilar: keng doiradagi kimyoviy moddalardan foydalanish, katta maydonlarda bir vaqtning o'zida qo'llash, kimyoviy va meteorologik omillar (yuqori harorat, quyosh radiatsiyasi) ta'sirining birlashishi. Hosil yig'ish paxta yetishtirishda eng mehnat talab qiladigan jarayon hisoblanadi.

Qishloq xo'jaligida ishlab chiqarish jarayonining barcha bosqichlarida ishchilarning tanasi fizik (harorat, namlik, quyosh radiatsiyasi), kimyoviy (pestitsidlar, mineral o'g'itlar), biologik omillar ta'siriga uchraydi. Bundan tashqari, qishloq xo'jaligi ishlari katta jismoniy kuch sarflash bilan tavsiflanadi.

Paxta tozalash zavodida ishchilarning sog'lig'iga ta'sir qiluvchi asosiy omillar quyidagilar:

Mikroiqlim: Paxta tozalash zavodlarida ishchilar yuqori harorat, namlik va changli muhitga duch kelishadi. Bu sharoitlar terlashni kuchaytiradi, charchoqni oshiradi va nafas olish yo'llarining kasalliklarini keltirib chiqarishi mumkin.

Shovqin: Paxta tozalash uskunalari juda shovqinli bo'lib, bu ishchilarning eshitish qobiliyatiga salbiy ta'sir qilishi mumkin.

Vibratsiya: Paxta tozalash uskunalari ishlayotganda kuchli tebranish hosil qiladi, bu ishchilarning mushak-skelet tizimiga salbiy ta'sir qilishi mumkin.

Chang: Paxta tozalash jarayonida havo chang bilan to'ladi, bu nafas olish yo'llarining kasalliklarini keltirib chiqarishi mumkin.

Kimyoviy moddalar: Paxta tozalash jarayonida ba'zi kimyoviy moddalar qo'llaniladi, bu ishchilarning sog'lig'iga salbiy ta'sir qilishi mumkin.

Paxta tozalash zavodida ishchilar sog'lig'ini himoya qilish uchun quyidagi choralarni ko'rish kerak:

Mikroiqlimni yaxshilash: zavodlarni shamollatish tizimlari bilan jihozlash, haroratni va namlikni nazorat qilish, ish joylarini salqinlashtirish tizimlarini o'rnatish.

Shovqinni kamaytirish: shovqinni yutish materiallari bilan jihozlash, uskunalarni to'g'ri joylashtirish, shovqinli uskunalarni alohida xonalarga joylashtirish.

Vibratsiyani kamaytirish: vibratsiya qiluvchi uskunalarni yumshoq qoplamalar bilan qoplash.

Paxta tozalash majmuasida ishchilar mehnatini muhofaza qilish va xavfsizlik sohasida sanitariya-gigiyena standartlarini ishlab chiqish zarurligi. Yuqoridagi ma'lumotlar paxta tozalash majmuasida ishchilar mehnatini muhofaza qilish va xavfsizlik sohasida sanitariya-gigiyena standartlarini ishlab chiqish zarurligini ta'kidlaydi. Bu masala O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 3-fevraldagi "Qishloq xo'jaligida bilimlar va innovatsiyalarni takomillashtirish, shuningdek, zamonaviy xizmatlarni ta'minlash to'g'risida"gi PQ-5612-sonli Farmoni chiqarilishi bilan dolzarb bo'lib qoldi.

Tadqiqotning Maqsadi

Tadqiqotning maqsadi ishchilar mehnatini muhofaza qilish va xavfsizlik sohasida sanitariya-gigiyena standartlarini ishlab chiqish, qishloq xo'jaligi sanoat majmuasini optimallashtirish va ish sharoitlarini yaxshilash bo'ldi.

Material va tadqiqot usullari

Biz qishloq xo'jaligida ishchilar va muhandis-texnik xizmatlar uchun ish sharoitlarini tashkil etishni o'rgandik va traktor haydovchilari, sug'oruvchilar, ekinlarga g'amxo'rlik qiluvchi ishchilar va muhandislar yig'uvchilari uchun ish sharoitlarini gigiyenik baholashni amalga oshirdik .

Tadqiqot ob'ektlari mahalla qo'mitasi hududidagi fermer xo'jaliklari edi. Ish Davlat Sanitariya Nazorati tuman markazi bilan hamkorlikda olib borildi. Jismoniy faollikni o'rganish sanitariya-gigiyena usullari va kuzatish usuli bilan amalga oshirildi. Tadqiqot qishloq xo'jaligi ishchilarining tanasiga ta'sir etuvchi jismoniy, kimyoviy va biologik omillarni o'lchash orqali olib borildi.

Fizikaviy omillarni o'lchash uchun termometr (SanPin RUz. 0324-16), shovqin va tebranishni o'lchash uchun VShV-003 markali shovqin o'lchagich (SanPin RUz. 0325-16), havoda chang miqdorini o'lchash uchun og'irlik usuli (havoda zararli moddalarni aniqlash bo'yicha ko'rsatmalar), karbonat angidrid miqdorini o'lchash uchun ANT-3 gaz tahlilchisi (MU012-3 / 0015), havoda va tuproqda pestitsidlarning qoldiq miqdorini aniqlash uchun yupqa qatlamli xromatografiya (Kiev - 1985) usullari qo'llanildi .

Tadqiqot natijalari

Paxta tozalash majmuasida etakchi kasblar traktor haydovchilari, sug'oruvchilar, ekinlarga g'amxo'rlik qiluvchi ishchilar va paxta teruvchilardir. Ish joylaridagi mikroiklim asosan mintaqaning iqlim sharoitlari bilan belgilanadi, chunki deyarli

barcha ishlar ochiq havoda amalga oshiriladi. Mintaqada uzoq yoz va nisbatan sovuq qish mavsumi, yil davomida va kun davomida havo haroratining katta o'zgarishi, asosan qish-bahor davrida yog'adigan mo'l miqdordagi yog'ingarchilik kuzatiladi.

Paxta ekishga tayyorgarlikning birinchi bosqichi urug'larni ishlov berish edi. Buning uchun maxsus qurilgan beton maydonchada urug'lar Fitovak va P-4 preparatlari yordamida ishlov berildi. Urug'larni ishlov berishda ishtirok etgan barcha ishchilar tibbiy ko'rikdan o'tkazilib, shaxsiy himoya vositalari bilan ta'minlandi.

Paxta ekishga tayyorgarlik mavsumida ishchilar past va subnormal haroratga duch kelishgan (mart-aprel). Kunduzi havo harorati +7 +8C dan, nisbiy namlik 70-80% dan va havo tezligi -5-6m/sec dan o'zgargan. Bunday sharoitda kiyimning issiqlik himoya xususiyatlari va termoregulyatsiya qobiliyatlari yetarli bo'lmagan (har bir fermer xo'jaligidan 8 ishchi bilan o'tkazilgan so'rovnoma natijalariga ko'ra).

Bahor davrida (aprel oxiri, may boshi) daladagi havo harorati 21-34 C0, MTZ-80, KhTZ-80 traktorlari kabinasida esa 28-36C0 gacha o'zgargan. Eng yuqori havo harorati paxta ekish va may-iyun oylarida kuzatilgan, soat 12:00 va 16:00 da o'rtacha 36.4-38.6C bo'lgan va vaqti-vaqti bilan + 41 + 45C0 ga yetgan. Yozgi mavsumda ishlash paytida yuqori havo haroratining ta'siri traktorlarning qizigan metall qismlaridan chiqadigan ijobiy issiqlik nurlanishining mavjudligi bilan yanada kuchaygan. KSU-1 o'roq mashinasining kabinasidagi harorat bu davrda 58-59C0 ga yetgan. Ushbu ishlar paytida ish joylaridagi nisbiy namlik 50-60%, havo tezligi esa 2.5-5m/sec bo'lgan. Tuproqni tayyorlash, ekinlarni ekish va poyalarini yulish bilan bog'liq barcha jarayonlar. O'zbekiston Respublikasida paxta yetishtirish qishloq xo'jaligining muhim tarmog'i hisoblanadi. Paxta yetishtirish jarayoni ishchilarning sog'lig'iga ta'sir etuvchi turli xil omillarga bog'liq. Ushbu maqolada paxta yetishtirishda ishlaydigan fermer xo'jaliklarida ishchilarning jismoniy faolligini o'rganish natijalari taqdim etiladi.

Tadqiqot ob'ektlari mahalla qo'mitasi hududidagi fermer xo'jaliklari edi. Ish Davlat Sanitariya Nazorati tuman markazi bilan hamkorlikda olib borildi. Jismoniy faollikni o'rganish sanitariya-gigiyena usullari va kuzatish usuli bilan amalga oshirildi. Tadqiqot qishloq xo'jaligi ishchilarining tanasiga ta'sir etuvchi jismoniy, kimyoviy va biologik omillarni o'lchash orqali olib borildi.

Fizikaviy omillarni o'lchash uchun termometr (SanPin RUz. 0324-16), shovqin va tebranishni o'lchash uchun VShV-003 markali shovqin o'lchagich (SanPin RUz. 0325-16), havoda chang miqdorini o'lchash uchun og'irlik usuli (havoda zararli moddalarni aniqlash bo'yicha ko'rsatmalar), karbonat angidrid miqdorini o'lchash uchun ANT-3 gaz tahlilchisi (MU012-3 / 0015), havoda va tuproqda pestitsidlarning qoldiq miqdorini aniqlash uchun yupqa qatlamli xromatografiya (Kiev - 1985) usullari qo'llanildi.

Paxta tozalash majmuasida etakchi kasblar traktor haydovchilari, sug'oruvchilar, ekinlarga g'amxo'rlik qiluvchi ishchilar va paxta teruvchilardir. Ish joylaridagi mikroiklim asosan mintaqaning iqlim sharoitlari bilan belgilanadi, chunki deyarli barcha ishlar ochiq havoda amalga oshiriladi. Mintaqada uzoq yoz va nisbatan sovuq qish mavsumi, yil davomida va kun davomida havo haroratining katta o'zgarishi, asosan qish-bahor davrida yog'adigan mo'l miqdordagi yog'ingarchilik kuzatiladi.

Paxta ekishga tayyorgarlikning birinchi bosqichi urug'larni ishlov berish edi. Buning uchun maxsus qurilgan beton maydonchada urug'lar Fitovak va P-4 preparatlari yordamida ishlov berildi. Urug'larni ishlov berishda ishtirok etgan barcha ishchilar tibbiy ko'rikdan o'tkazilib, shaxsiy himoya vositalari bilan ta'minlandi .

Paxta ekishga tayyorgarlik mavsumida ishchilar past va subnormal haroratga duch kelishgan (mart-aprel). Kunduzi havo harorati +7 +8C dan, nisbiy namlik 70-80% dan va havo tezligi -5-6m/sec dan o'zgargan. Bunday sharoitda kiyimning issiqlik himoya xususiyatlari va termoregulyatsiya qobiliyatlari yetarli bo'lmagan (har bir fermer xo'jaligidan 8 ishchi bilan o'tkazilgan so'rovnom natijalariga ko'ra).

Bahor davrida (aprel oxiri, may boshi) daladagi havo harorati 21-34 C0, MTZ-80, KhTZ-80 traktorlari kabinasida esa 28-36C0 gacha o'zgargan. Eng yuqori havo harorati paxta ekish va may-iyun oylarida kuzatilgan, soat 12:00 va 16:00 da o'rtacha 36.4-38.6C bo'lgan va vaqti-vaqti bilan + 41 + 45C0 ga yetgan. Yozgi mavsumda ishlash paytida yuqori havo haroratining ta'siri traktorlarning qizigan metall qismlaridan chiqadigan ijobiy issiqlik nurlanishining mavjudligi bilan yanada kuchaygan. KSU-1 o'roq mashinasining kabinasidagi harorat bu davrda 58-59C0 ga yetgan. Ushbu ishlar paytida ish joylaridagi nisbiy namlik 50-60%, havo tezligi esa 2.5-5m/sec bo'lgan. Tuproqni tayyorlash, ekinlarni ekish va poyalarini yulish bilan bog'liq barcha jarayonlar ochiq havoda amalga oshirilib, ishchilar yuqori havo harorati, quyosh radiatsiyasi va shamol ta'siriga duch kelishgan.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, paxta yetishtirishda ishlaydigan ishchilar, ayniqsa yozgi mavsumda yuqori havo harorati va quyosh nuri ta'siriga duch kelishadi. Bu esa ularning sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bundan tashqari, ish joylarida shovqin va chang miqdori ham me'yordan yuqori bo'lib, bu ham ishchilarning sog'lig'iga xavf tug'diradi. Ishchilarning sog'lig'ini himoya qilish uchun shaxsiy himoya vositalarini ishlatish, ish vaqtida dam olish va suv ichish, shuningdek, ish joylaridagi mikroiklim sharoitlarini yaxshilash kabi choralarni ko'rish kerak.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Abdullaeva M.A. Pathomorphological Changes that Develop in the Wall of the Aorta Under the Influence of Radiation// CENTRAL ASIAN JOURNAL OF MEDICAL AND NATURAL SCIENCES. Volume: 02 Issue: 04 | Jul-Aug 2021 ISSN: 2660-4159 CE Page 198-203

2. Абдуллаева М.А., Кадирова Л.В., Тўраев У.Р Changes of Indicators of Immune Status in
3. Patients with Nonspecific AortoArteritis on the Base of Combined Therapy// The Pharmaceutical and Chemical Journal, 2020, 7(1):35-38
4. Manasova I.S., Distance Education: ILLusions and Expectations // IDDLE EUROHEAN SCIENTIFIC BULLETIN. Voleme:20 Jan 2022 ISSN: 2694-9970.- Page 184-186 CAJMNS Volume: 04 Issue: 05 | Sep-Oct 2023
5. Ibrohimov K.I., Features of Labor in Agriculture//CENTRAL ASIAN JOURNAL OF MEDICAL AND NATURAL SCIENCES. Voleme: 02 Issue:07| Jan-Feb 2022 ISSN: 2660-4159. Page 87-91
6. MANASOVA I.S., Doktor Axborotnomasi. ANALYSIS OF STUDENTS' OPINIONS ON THE BASIC COMPONENTS OF HEALTHY LIFESTYLE 2021, №1(98) ISSN 2181-466X.
7. Manasova IS, Mansurova M.Kh., Youth's Look For A Healthy Lifestyle // Central Asian journal of medical and natural sciences. Volume: 02 issue: 02 March–april 2021 ISSN; 2660-4159.P.149-153.
8. Khaitova D. Sh. ,Comparative Characteristics and Prevention of Diabetes Mellitus// CENTRAL ASIAN JOURNAL OF MEDICAL AND NATURAL SCIENCES//Volume: 03 Issue: 02 | Mar-Apr 2022 ISSN: 2660-4159 P 448-451
9. Ibrohimov K.I. Hygienic Features of Sorting and Spinning in the Production of Wool // MIDDLE EUROPEAN SCIENTIFIC BULLETIN // . VOLUME 22 Mar 2022 ISSN 2694-9970. -P12-15
10. Khaitova D. Sh. ,Comparative Characteristics and Prevention of Diabetes Mellitus// CENTRAL ASIAN JOURNAL OF MEDICAL AND NATURAL SCIENCES//Volume: 03 Issue: 02 | Mar-Apr 2022 ISSN: 2660-4159 P 448-451
11. Ashurov Otabek Shavkatovich // Epidemiological Aspects of Corona Virus Infection and Scientific Recommendations for the Treatment of Corona Virus Infection. // RESEARCH JOURNAL OF TRAUMA AND DISABILITY STUDIES.- No. 1(5). – P. 37–43.
12. Ashurov Otabek Shavkatovich, // Characteristics of the Coronavirus Disease and Its Epidemiological Features // БОШҚАРУВ ВА ЭТИКА ҚОИДАЛАРИ ОНЛАЙН ИЛМИЙ ЖУРНАЛИ. - 1 No. 6. - SYNERGY: JOURNAL OF ETHICS AND GOVERNANCE
13. Mansurova M.Kh. and others // Features of the course of disease in reacting positively to brucellosis // Doctor's herald. – Samarkand, 2015. - № 2. – P. 8-11.
14. Mansurova M.Kh., Nazarov J.-S.E. Features of clinical manifestation of brucellosis // New Day in Medicine. – Bukhara, 2021. – No 1 (33). – P. 184-189